

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

มนุษย์จำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันในสังคม จึงได้มีการพัฒนาระบบสัญลักษณ์ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นการสื่อสารในการถ่ายทอด และรับรู้ความคิด ความรู้สึกซึ่งกันและกัน ทั้งยังใช้เป็นสื่อกลางในการทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างบุคคลหรือหมู่คณะในสังคม ระบบสัญลักษณ์ ดังกล่าวนี้นี้เรียกว่า “ภาษา” แต่ก่อนที่มนุษย์จะสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมาย ได้นั้น มนุษย์ต้องเรียนรู้ภาษาตั้งแต่วัยเด็กและมีการพัฒนาไปตามขั้นตอน โดยจะต้องมีการพัฒนาด้านการรับรู้ภาษา และการแสดงออกทางภาษาหรือการพูด ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า พัฒนาการทางด้านความเข้าใจภาษานั้น จะพัฒนาก่อนการพูด (Fraser Bellugi and Brown 1963; Maccoby and Bee 1965; Lovell and Dixon 1967 อ้างถึงใน ถินดา ปั่นทอง 2530: 1) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเด็กสามารถรับรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัวมาได้เป็นเวลานานก่อนที่จะสามารถพูดถึงสิ่งเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะในระยะช่วงปีแรกของชีวิต พัฒนาการทางภาษาจะอยู่ในรูปของการรับรู้ภาษาเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยพื้นฐานจากสิ่งที่ได้ยินและมองเห็น ประกอบกับการสังเกตสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงของผู้พูด ทำให้สามารถเข้าใจความหมายได้มากขึ้น ประสิทธิภาพการเรียนรู้เหล่านี้ จะสร้างสมขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุที่เพิ่มขึ้น ร่วมกับวุฒิภาวะทางร่างกาย ทำให้การเรียนรู้ภาษาของเด็กพัฒนาเพิ่มขึ้นตามลำดับ จากความเข้าใจภาษาพื้นฐานง่ายๆ ในระยะแรกเป็นความเข้าใจภาษาที่ซับซ้อน ส่วนการออกเสียงที่ไม่ใช่คำพูดที่มีความหมายของเด็กในช่วงก่อนอายุ 1 ปี ยังไม่อาจนับได้ว่าเป็นภาษา คงเป็นแค่ระยะของการออกเสียงก่อนที่จะเป็นการสื่อภาษานั้นอย่างแท้จริงเท่านั้น การเรียนรู้ที่จะพูดนั้นเป็นขบวนการที่ซับซ้อนและต้องใช้เวลายาวนาน เด็กส่วนมากไม่สามารถพูดคำแรกได้จนกว่าจะมีอายุ 12-15 เดือน (McCarthy 1954) และยังไม่สามารถพูดได้อย่างชัดเจนในครั้งแรกแต่เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น ก็จะออกเสียงและพัฒนาภาษาพูดได้ถูกต้องใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ เมื่ออายุประมาณ 8 ปี (Templin 1952 อ้างใน ถินดา ปั่นทอง 2530: 1)

พัฒนาการทางภาษาของเด็กเริ่มจากการรับรู้ และนำไปสู่พัฒนาการด้านการแสดงออกทางภาษา หากพัฒนาการทางด้านการรับรู้ภาษาของเด็กบกพร่องพัฒนาการทางภาษาของเด็กก็จะดำเนินไปไม่ดีเท่าที่ควร ความสามารถในการแสดงออกทางภาษาที่ถูกจำกัด ความบกพร่องทาง

ด้านการพัฒนาทางภาษาก็จะไม่มีการพัฒนาเกิดขึ้น ฉะนั้นพัฒนาการด้านการรับรู้ภาษา จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา

เด็กปฐมวัยแต่ละคนมีพัฒนาการพูดที่แตกต่างกัน เด็กบางคนพูดได้เร็ว และเด็กบางคนก็พูดได้ช้าผิดปกติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้าน การพัฒนาการทางภาษาและการพูดจะมีความก้าวหน้าได้ตามปกติ หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางร่างกาย เพศ อายุ สติปัญญา สภาพเศรษฐกิจทางสังคม ขนาดครอบครัว จำนวนภาษาที่ใช้ในครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ และลำดับการเกิด (เบญจมาศ พระธานี 2538: 15-16) เด็กส่วนหนึ่งที่มีปัญหาในเรื่องการพูด พูดได้ช้าไม่เป็นไปตามอายุ ไม่เข้าใจคำพูดของผู้อื่น ทำให้การตอบสนองต่อคำพูดของผู้อื่นไม่ถูก พูดคำที่มีความหมายได้ล่าช้ากว่าเด็กคนอื่น ซึ่งอยู่ในวัยเดียวกัน หรือพูดได้ก็ไม่สามารถเล่าเรื่องต่อเนื่องกันได้ และรู้จักคำศัพท์อยู่ในการจำกัด สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาล่าช้าขึ้น ก็คือสภาพของเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันนี้ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลงเป็นครอบครัวเดี่ยว ที่มีพ่อ แม่ ลูก สมาชิกครอบครัวจะเหงาไม่มีญาติ ไม่มีผู้เป็นปู่ตา ยายคอยดูแลอบรมสั่งสอน และพูดคุยกับเด็กเหมือนสมัยก่อน พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ลูกต้องอยู่กับพี่เลี้ยงหรือสถานรับเลี้ยงเด็กแทน ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น และความใกล้ชิดกับพ่อแม่ เด็กพูดได้แล้วก็ไม่มีโอกาสได้พูดกับพ่อแม่มากนัก จึงทำให้เด็กปฐมวัยเหล่านี้มีปัญหาด้านการพูดมากยิ่งขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ 2542: 112) สำหรับในเด็กปฐมวัยที่ปกตินั้น ในช่วงสองปีแรกเด็กจะเรียนรู้ คำศัพท์ได้ช้า หลังจากนั้นในระยะก่อนเข้าโรงเรียนจะเรียนรู้เร็วขึ้น และจะเรียนรู้อย่างรวดเร็ว หลังจากเข้าโรงเรียนแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการสอนโดยตรงจากครู และจากการได้พบเห็นสิ่งต่างๆ มากขึ้นตามทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจของเพียเจท์ (Piaget) ในขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Preoperational Phase) อายุ 2-7 ปี ในขั้นนี้เด็กเริ่มใช้ภาษาและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์เด็กจะพยายามพูด และใช้คำมาสร้างประโยคใหม่ ทั้งที่ยังไม่เข้าใจความหมายนัก (วงพัคตร์ ภูพันธ์ศรี และศิรินันท์ ดำรงผล 2532: 6-11) การสื่อสารของเด็กสามารถสื่อสารอย่างมีความหมายได้นั้นต้องมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์จากการสนทนา พูดคุยที่มีความหมาย และความเข้าใจนั่นเอง (อารี สัมหลวี 2535: 22) กิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมทักษะทางด้านภาษาและพัฒนาทางการพูดให้เด็กปฐมวัยนั้น มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การเล่านิทาน การเล่นเกมบทบาทสมมติ การสนทนาอภิปราย (วราภรณ์ รักวิชัย 2533: 83-87) รวมทั้งการทำงานศิลปะ สร้างสรรค์ การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง และการเล่นเกม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้สนทนา ซักถาม และแสดงความคิดเห็น (กรมวิชาการ. 2540ก: 37) การจัดกิจกรรมท่องคำคล้องจองเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญและช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาพูดของเด็กปฐมวัย คำคล้องจอง หมายถึง คำประพันธ์ต่างๆ เช่น โคลง กลอน กาพย์ ฯลฯ ซึ่งใช้ถ้อยคำและเนื้อหาสาระง่ายๆ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษา

ฝึกความจำ มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ถ้าเด็กได้ท่องประกอบท่าทาง จังหวะ หรือประกอบการเล่นนิ้วมือแล้ว ทำให้เด็กมีความสนใจ และสนุกสนานยิ่งขึ้น ซึ่งโดยปกติแล้วการใช้คำคล้องจองนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องสัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้เสมอไป แต่ครูจะใช้เมื่อนำเข้าสู่บทเรียน การเตรียมเด็กให้สงบในขณะดำเนินกิจกรรม หรือสรุปบทเรียน และก่อนกลับบ้าน ซึ่งครูส่วนใหญ่ มักจะไม่เปิดโอกาสให้สนทนาซักถาม และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับคำคล้องจอง รวมทั้งไม่อธิบายความหมายของคำศัพท์ และเนื้อหาในคำคล้องจองนั้นให้เด็กเข้าใจ แต่ให้เด็กท่องเพียงอย่างเดียว (พัฒนา ชัชพงศ์ 2535: 8) เคยมีพระดำริเกี่ยวกับการท่องจำว่า “สมัยนี้มีคำพูดว่าไม่ควรให้เด็กท่องจำเป็นนกแก้วนกขุนทอง บางครั้งถ้าทำตามข้อนี้มากเกินไป เด็กก็ไม่ท่องอะไรเลย ไม่มีข้อมูลที่จริง ต้องให้ข้อมูล มีการฝึกความจำ และฝึกในการค้นคว้าเป็น และยังทรงปรารภเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ เย็นสบายชาน้ำอีกว่า “การท่องจำนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ นักการศึกษาหลายท่าน พยายามให้ยกเลิกการท่องจำ โดยกล่าวว่าเป็นการปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ แต่ถ้าข้าพเจ้าเกิดสงสัยถ้าไม่มีข้อมูลแล้ว จะเอาอะไรเป็นพื้นฐานความคิด” (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อ้างถึงในพรทิพย์ ศิริสมบุญเวช 2543: 129) ดังนั้น ถ้าหากว่าครูปฐมวัยนำคำคล้องจองมาใช้กับเด็กก็ควรให้เด็กท่องแล้วอธิบายความหมายของคำศัพท์ และให้เด็กได้ฝึกคิด ด้วยการเปิดโอกาสให้สนทนาซักถาม แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในเนื้อหาของคำคล้องจองที่ท่อง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเลียนแบบ (The Imitation Theory) ของเลวิส ที่เชื่อว่าพัฒนาทางการพูดนั้น เกิดขึ้นได้หลายทางโดยอาศัยการเลียนแบบ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ จากการมองเห็นหรือได้ยิน (Lewis อ้างถึงใน ศรียา นิยมธรรม และประภัสสร นิยมธรรม. 2519: 31-35) การเลียนแบบของเด็กเกิดจากความพอใจและความสนใจของเด็กเอง ปกติช่วงความสนใจของเด็กนั้นสั้นมาก เพื่อที่จะหัดเชยเด็กจึงต้องมีสิ่งเร้าซ้ำๆ ในระยะการเล่นเสียง ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ภาษาของเด็กตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้นั้นต้องอาศัยการเลียนแบบ (Imitation) เด็กเลียนเสียงของคำ และพูดตามเสียงที่ได้ยินนั่นเอง ดังนั้น การเลียนแบบจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และเปรียบเสมือนเป็นสิ่งเร้าในการพูดของเด็ก ซึ่งในการจัดกิจกรรมท่องคำคล้องจองนั้น ก็เพื่อให้เด็กได้เลียนแบบ จดจำ และเข้าใจ นำไปสู่การพัฒนาภาษาพูดที่เรานั้น สามารถพูดได้คล่องชัดเจน และถูกต้องมากขึ้น รวมทั้งมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อมๆ กันทุกด้าน (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2519: 127)

ปัญหาทางการพูดของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่พบ คือ การออกเสียงพูดไม่ชัดเจน ทั้งในการพูดเล่าเรื่องราว และการพูดแสดงความคิดเห็น ที่พบปัญหาขณะที่ครูผู้สอนซักถามหลังจากปฏิบัติกิจกรรม มีการซักถามให้แสดงความคิดเห็น เด็กปฐมวัยจะพูดติดขัดอยู่บ้าง การใช้คำเรียกชื่อ สิ่งต่างๆ ยังไม่ถูกต้อง ปัญหาที่พบในเด็กปฐมวัย

อายุ 3-4 ปีในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จากการประเมินพัฒนาการ หลังการจัดกิจกรรมสนทนาเล่าข่าว และการอภิปรายสนทนาซักถาม ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี หลังกิจกรรมเสริมประสบการณ์ พบว่า ผลการประเมินพัฒนาทางการพูดของเด็กอนุบาลอายุ 3-4 ปี ด้านการพูดแสดงความคิดเห็น และการพูดเล่าเรื่องราว พูดไม่ปะติดปะต่อเป็นเรื่องราว เล่าเรื่องราวซ้ำกันทุกวัน บางครั้งพูดประโยค ตามเพื่อนเป็นประโยคสั้นๆ ไม่ได้ การใช้คำคล้องจองที่อยู่ในหน่วยการจัดประสบการณ์เรื่องต่างๆ นั้น จะช่วยฝึกการออกเสียง การพูดของเด็กปฐมวัยในโรงเรียน ในขณะนี้ยังไม่มีการศึกษา พัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยให้ดีขึ้น ซึ่งเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปีนี้ จะเป็นช่วงเวลาที่พัฒนาความสามารถทางการพูดในการเรียนรู้ และการสังเกตเริ่มสนุกกับคำ รู้จักคิดคำ และประโยคของตนเอง เริ่มพูดเป็นประโยคเริ่มรู้จักใช้คำศัพท์ และรู้จักใช้คำเต็มหน้า และลงท้าย เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ผลการประเมินที่พบในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี ควรได้รับการส่งเสริมความสามารถทางการพูดให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการใช้คำคล้องจองเพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีจังหวัดจันทบุรี โดยที่การศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเลือกกิจกรรมและวิธีการในการส่งเสริมความสามารถทางการพูดกับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความสามารถทางการพูดของเด็กปฐมวัย โดยวิธีการใช้คำคล้องจอง
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้คำคล้องจอง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 12 คน 1 ห้องเรียน

3.2 ตัวแปร

3.2.1 **ตัวแปรต้น** คือ การใช้คำคล้องจอง

3.2.2 **ตัวแปรตาม** คือ ความสามารถทางการพูดของเด็กปฐมวัย

3.3 กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองจำนวน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ และวันพฤหัสบดี วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

4.1 การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะคำคล้องจองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเท่านั้น

5. นิยามศัพท์

5.1 เด็กปฐมวัย หมายถึง นักเรียนชาย-หญิงที่มีอายุประมาณ 4 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

5.2 คำคล้องจอง หมายถึง ร้อยกรองหรือคำประพันธ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้เป็นคำที่มีเนื้อหาสาระถ้อยคำที่ใช้เป็นคำง่ายๆ ที่มีเสียงสัมผัสของสระและพยัญชนะ ซึ่งง่ายต่อการออกเสียงและการจำของเด็ก

5.3 การใช้คำคล้องจอง หมายถึง การนำร้อยกรอง หรือคำประพันธ์ ซึ่งใช้ถ้อยคำและเนื้อหาสาระง่ายๆ ที่มีเสียงสัมผัสของสระและพยัญชนะมาจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการพูด ซึ่งมี 4 รูปแบบดังนี้

5.3.1 ประกอบการเล่นนิ้วมือ

5.3.2 แบบปากเปล่า

5.3.3 ประกอบท่าทาง

5.3.4 หนังสือ

5.4 พัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ การทำให้ดีขึ้น ก้าวหน้าขึ้น การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี โดยพิจารณาจาก

5.5 ความสามารถทางการพูด หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กสามารถใช้การเปล่งเสียง เพื่อการสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ โดยแสดงพฤติกรรมดังนี้

5.5.1 พูดแสดงความต้องการ หมายถึง ความสามารถใช้ถ้อยคำบอกสิ่งที่ต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจความหมาย พูดอธิบายเหตุผลประกอบความต้องการของตนเองอย่างคล่องแคล่ว

5.5.2 พูดแสดงความคิดเห็น หมายถึง ความสามารถอันเกิดจากที่เด็กสามารถใช้ถ้อยคำถ่ายทอดแสดงความรู้สึกลึกซึ้งตามความคิดเห็นของตนเองออกมาเป็นภาษาพูด เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ

5.5.3 พูดเล่าเรื่องราว หมายถึง ความสามารถที่เด็กปฐมวัยนำคำวลีต่างๆ มาเชื่อมโยงจนเป็นประโยคที่มีความหมายบอกเล่าเหตุการณ์ เล่าเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง มีความคล่องแคล่วในการพูด

5.5.4 พูดตั้งคำถาม หมายถึง ความสามารถคิดคำรู้จักใช้คำที่เหมาะสม เรียบเรียงคำวลีเป็นประโยคคำถามที่มีความหมายชัดเจนสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจ

5.6 พัฒนาการความสามารถทางการพูด หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการใช้ภาษาพูดของเด็กโดยเริ่มจากการใช้คำพูด วลี และการใช้ประโยคพูดสื่อความหมายโดยใช้คำคล้องจองให้ผู้อื่นเข้าใจได้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เด็กจะได้รับการพัฒนาความสามารถทางการพูด ทำให้เด็กปฐมวัยใช้ภาษาในการสื่อสารในสังคมได้ดีขึ้น

6.2 ครูมีแนวทางพัฒนาตนเองในการคิดแต่งคำคล้องจอง ทำให้มีคำคล้องจองที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากขึ้น

6.3 ครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย จะเห็นถึงความสำคัญของการใช้คำคล้องจองมีพัฒนาความสามารถทางการพูดให้เด็กปฐมวัย

6.4 ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย สามารถนำกิจกรรมการใช้คำคล้องจองมาพัฒนาความสามารถทางการพูด และยังสามารถนำคำคล้องจองมาใช้พัฒนาความสามารถด้านอื่นๆ ได้ เช่น การฟัง การอ่าน การเขียน และด้านสติปัญญา